

практика розвинутих країн, такі інвестиції мають високу окупність, довгострокову спрямованість й особливу соціально-економічну значущість. Першоосновою цього є: надійний захист та державна підтримка соціально незахищених верств населення; збільшення бюджетних витрат на потреби загальноосвітніх закладів; у цьому ж ряду – підтримання і розвиток мережі шляхів сполучення між населеними пунктами, забезпечення сільських жителів газом та інше.

Література:

1. Богиня Д. Трансформаційні процеси в системі формування національного ринку праці: інституційний аспект / Д. Богиня // Україна: аспекти праці. – 2005. - № 1. – С. 3-8.
2. Бугуцький О. Потенційні можливості щодо зростання продуктивності праці та доходності в сільському господарстві / О. Бугуцький // Економіка України. – 1998. - №5 – С. 60-67.
3. Дієсперов В.С. Фактори продуктивності праці / В.С. Дієсперов, Л.Ф. Кондратенко // Економіка АПК. – 2003. - №12 – С. 46-53.
4. Дієсперов В.С. Економіка сільськогосподарської праці / В.С. Дієсперов. – К.: ІАЕ УААН, 2004. – 488 с.
5. Єрмаков О.Ю. Соціально-економічні аспекти розвитку сільських територій / О.Ю. Єрмаков // Україна: аспекти праці. – 2004. - №5. – С. 14-19.
6. Макаренко П.М. Особливості розвитку соціально-трудових відносин в АПК країни та регіону / П.М. Макаренко // Таврійський науковий вісник. – 2008. - № 4. – С.87-96.
7. Мармуль Л.О. Розвиток аграрного підприємництва та перспективи підвищення зайнятості сільського населення регіону / Л.О. Мармуль, А.В. Куцмида // Таврійський науковий вісник: Зб. наук. пр. – Херсон: ХДАУ. – 2006. - Вип. 44. – С. 201-211.
8. Олійник В.М. Добір кадрів: актуальність, принципи / В.М. Олійник, М.Г. Саєнко // Економіка АПК.– 2005. - № 4.– С.102-107.

УДК 336:330

НЕЕФЕКТИВНА БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

*Аранчій В.І., к.е.н., професор, Некрасенко Л.А., к.б.н., доцент,
Трикоз О.Ф., студент*

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто суть бюджетної політики України, її сучасний стан та пріоритетні напрями розвитку. Визначено пріоритетні заходи для удосконалення бюджетної політики.

This article researches into the problem of fiscal policy of Ukraine, its problem on the modern stage and priority directions is reflected in subsequent development. The ways of effective development fiscal policy of Ukraine are considered.

Постановка проблеми. У період загострення соціально-економічних проблем в Україні надзвичайно актуальним є підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами держави. Сукупність заходів держави з формування та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного та соціального розвитку складають бюджетну політику. Об'єктивними особливостями проведення бюджетної політики в Україні є:

незначні за обсягами суми бюджетних коштів та їх хронічний дефіцит; нераціональна структура витрат і неефективне використання бюджетних коштів; надмірна централізація фінансових ресурсів, що не стимулює місцеві органи влади та місцевого самоврядування до максимальної мобілізації власних ресурсів регіонів.

Мірилом ефективності бюджетної політики є економічна безпека - такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави. Тому ключовим завданням уряду є реалізувати ефективну бюджетну політику здійснення соціально-економічних реформ, що в свою чергу є основою економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бюджетна політика завжди була важливим інструментом впливу на розвиток економіки і соціальної сфери. Питанням забезпечення раціональності бюджетної політики України присвячено багато праць вітчизняних науковців і політиків, а саме: О. Блінова, В. Литвицького, Н. Гузенко, В. Гейця, А. Яценко, А. Любич та Ю. Харазішвілі, З. Бойка та С. Юрія, Т. Жибера. Зокрема З. Бойко та С. Юрій досліджують цілі та завдання бюджетної політики в умовах кризових явищ економіки в Україні та визначають перспективи її розвитку [1]. Т. Жибер у своїй праці досліджує бюджетний процес як складник бюджетної політики, проводить аналіз пріоритетних напрямків розвитку бюджетної політики на наступні роки [2].

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження сутності бюджетної політики, показників, які характеризують ефективність її проведення та вплив на економічну безпеку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поєднання негативних зовнішніх факторів – загрози економічної експансії з боку зарубіжних країн, світова економічна криза, енергетична залежність від імпорту паливних корисних копалин, і внутрішніх – неефективна система управління економікою, задоволення інтересів невеликої кількості людей у збиток економічному зростанню і процвітанню країни – зумовлюють неефективну бюджетну політику. Дане явище є загрозою економічній безпеці України, оскільки наслідком нераціональної бюджетної політики є зростання рівня інфляції і зростання внутрішнього і зовнішнього державного боргу.

Економічна безпека – це незалежність держави у формуванні й розвитку власної економічної системи. Матеріальною основою такої незалежності є власність народу на національне багатство. Відповідно до структури економічної системи основними напрямками досягнення економічної безпеки є незалежність у формуванні й розвитку кожного елемента економічної системи.

Економічна безпека оцінюється за певними критеріями - показниками-індикаторами. Найважливішими з них є:

- структура ВВП, обсяг і темпи розвитку промисловості, обсяг і динаміка інвестицій;

- природно-ресурсний виробничий і науково-технічний потенціали країни; ефективність використання ресурсів;
- конкурентоспроможність економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- темпи інфляції;
- рівень безробіття;
- якість життя, ступінь диференціації доходів, забезпеченість населення матеріальними благами й послугами;
- дефіцит бюджету та державного боргу;
- енергетична залежність;
- інтегрованість у світову економіку.

Важливе значення для економічної безпеки мають не самі показники, а їх порогові значення, тобто граничні величини, перевищення яких загрожує економічній безпеці. Всі перелічені показники-індикатори напряму залежать від ефективності бюджетної політики, тобто від виконання належних їй функцій. З огляду на це, ефективність бюджетної політики розглядається, по-перше, з точки зору виконання державного бюджету, по-друге – з точки зору впливу на соціально-економічну ситуацію в країні.

Показником, який характеризує стан виконання бюджету, є державний дефіцит або профіцит. За роки незалежності Україна мала профіцит бюджету (на кінець року) лише 2002 р. – 0,6 %, інші роки – дефіцит державного бюджету. Проаналізуємо динаміку бюджетного дефіциту за 2008 – 2012 рр. (табл. 1)

Таблиця 1

**Динаміка дефіциту державного бюджету в Україні, 2008-2012 рр.
(станом на кінець року)**

Роки	Дефіцит бюджету, млрд. грн.	Дефіцит бюджету, у % до ВВП
2008	17,76	2,6
2009	37,3	6,5
2010	64,4	12,7
2011 (прогноз)	38,6	3,08
2012 (прогноз)	24,1	1,7

Проаналізувавши дані таблиці 1, можна стверджувати, що за останні роки державний бюджет України має значне недофінансування, при цьому найбільший дефіцит наша держава мала у 2010 році у зв'язку з поглибленням світової економічної кризи.

Для покриття дефіциту бюджету уряд України використовує неефективні джерела покриття: приватизація державного майна, облігації внутрішньої державної позики, зовнішні запозичення.

Приватизація – короточасний захід, який являє собою одну з найбільших загроз національній економіці. На даний момент в Україні залишилося менше 5 % державного майна (Укрзалізниця, НАК «Нафтогаз України» і земля). Більшість підприємств стратегічно важливих галузей промисловості зо-

середжені у приватному секторі економіки, при цьому основу вкладеного капіталу складає російський капітал (до 40 % економіки) [1, с. 35].

Пряме призначення приватизації полягає в утворенні ефективного власника та підвищення конкурентоспроможності підприємств, тобто це є інструмент персоніфікації власності. Але на сьогодні призначення приватизації докорінно змінено – вона розглядається урядом перш за все як спосіб отримання коштів на поповнення доходів бюджету України. Проектом бюджету на 2012 рік планується отримати доходи від приватизації на суму 10 млрд. грн., проте цей показник є економічно необґрунтованим, оскільки об'єктом продажу виступатимуть земельні угіддя – найважливіший стратегічний ресурс (у зв'язку з зняттям мораторію на продаж землі).

Облігації внутрішньої державної позики – найбільш поширена форма державних позик. Однак надмірне використання даного методу призводить до недовіри покупців ОВДП і зменшення надходжень до державного бюджету.

Зовнішні запозичення – найбільш ризиковий з точки зору національної безпеки метод покриття дефіциту бюджету і залучення додаткових фінансових ресурсів на реалізацію суспільних проектів. Доказами цього виступають нинішні події у Греції – через надзвичайно великий обсяг державного боргу держава опинилася на грані банкрутства і соціальних заворушень.

При оцінці ефективності бюджетної політики використовують характеристику фіскальної ефективності. Найважливішими показниками тут виступають: механізм справляння бюджетних доходів, механізм виконання бюджетних зобов'язань, управління державним боргом.

Аналізуючи дохідну частину бюджетів України за 2008 – 2010 рр., можна дійти висновків, що податкові надходження займають найбільшу частку у структурі надходжень, проте проявляють тенденцію до зменшення (з 62,4 % у 2008 р. до 56,4 % у 2010 р.), при цьому надходження від справляння ПДВ мають у структурі податкових надходжень найбільшу частку – станом на кінець 2010 бюджетного року загальні надходження від ПДВ становили 27,5 % загальних доходів державного бюджету України. Така ситуація спостерігається у 2011 р. і планується на 2012 р (50 % всіх надходжень). У розвинених країнах найбільшу частку доходів бюджету складають надходження від справляння прямих податків (податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб), а не податків на споживання.

Аналіз видатків бюджету України за 2008 – 2010 рр. свідчить про нерациональний розподіл фінансових ресурсів. Так за даний період поточні видатки (разом по загальному і спеціальному фондах) склали в середньому 90,7 % загальних видатків бюджету, а капітальні видатки – лише 9,3 % (на 2012 бюджетний рік планується 17,5 %) [5, с. 92 – 106]. Причому спостерігається тенденція до зростання частки поточних видатків у загальних видатках бюджету. За оцінками науковців і експертів, якщо частка капітальних видатків у структурі видаткової частини бюджету становить менше 20 %, то національна економіка постає перед загрозою технологічної відсталості і зниження конкурентоспроможності товарів на зовнішніх і внутрішніх ринках збуту, а,

отже, і до загрози економічної стагнації. Цим пояснюється неможливість української економіки вже 20 років вийти з економічної кризи, яка залишилася у спадок від СРСР, адже жоден бюджет не передбачав значних відрахувань на видатки розвитку.

У зв'язку з світовою продовольчою кризою, зростатиме роль сільського господарства у надходженні прибутків до бюджету України. Земельний фонд України становить 60,4 млн. га, в т. ч. 41,8 млн. га, або 69,2 % – землі сільськогосподарського призначення. В ЄС 1га земель сільськогосподарського призначення приносить прибуток у розмірі близько 500 євро. Тобто Україна щороку має можливість отримувати прибутки у розмірі 20,9 млрд. євро, що дозволить у стислі терміни модернізувати енергоємні галузі промисловості [3, с. 34].

Проектом державного бюджету на 2012 рік, що був прийнятий Верховною Радою у першому читанні, передбачено загальне фінансування сільського господарства в сумі 19,504 млрд. грн., що ставить під загрозу будь-який розвиток цієї стратегічної галузі [7].

Український уряд проводить неефективну політику управління державним боргом, що становить загрозу економічній безпеці України. Так обсяг валового зовнішнього боргу України станом на березень 2011 р. становив 120,5 млрд. дол. США, що становить 84,1 % від ВВП. Державний і гарантований державою борг України становить 60,2 млрд. дол. США, або 42 % від ВВП. Гарантований державою борг за перше півріччя збільшився на 11 % (47,459 млрд. грн.), досягнувши позначки 487,6 млрд. грн.

Відзначимо, статтею 8 закону України «Про державний бюджет України на 2011 р.», встановлений граничний розмір державного боргу України в сумі 375.643.401,9 тисяч гривень. Тобто на сьогодні державний борг перевищує гранично допустимий і в бюджеті України не передбачено коштів на обслуговування додаткових боргових зобов'язань на суму 112,0 мільярдів.

Аналіз державного боргу за останні шість років свідчить про неухильну тенденцію до зростання цього показника (табл. 2). При перевищенні обсягу гарантованого державного боргу позначки 50 % ВВП у країні настає дефолт.

Таблиця 2

Динаміка державного боргу України за 2006-2011 рр.

Період	Державний прямий борг		Державний борг	
	Внутрішній, млрд. грн	Зовнішній, млрд. грн	млрд. грн	% ВВП
2006 р.	16,6	49,5	77,2	13,4
2007 р.	17,8	53,5	88,7	12,3
2008 р.	44,7	86,0	189,4	20,0
2009 р.	91,1	135,9	316,9	34,7
2010 р.	141,7	181,8	432,2	39,5
2011 р.*	147,7	191,1	487,6	42,0

* - на березень 2011 р.

З огляду на соціально-економічну ситуацію в країні, бюджетна політика передбачає різний ступінь перерозподілу національного доходу держави

за допомогою бюджету; пріоритетність бюджетного фінансування тих чи інших заходів; вибір шляхів досягнення збалансованості бюджетних доходів і видатків. За допомогою бюджетної політики здійснюється цільове спрямування коштів. Важливою складовою бюджетної політики є здійснення збалансованих міжбюджетних відносин. Слід зазначити, що саме ефективно побудовані міжбюджетні відносини впливають на темпи економічного зростання, що є досить актуальним на сьогоднішній день.

Проаналізувавши нинішній стан виконання державного бюджету України, можна констатувати, що бюджетна політика в державі проводиться нерационально:

1) недостатнє фінансування сільського господарства, військово-промислового комплексу та наукової сфери, що становить загрозу для продовольчої, військово-економічної, технологічної безпеки;

2) значна частка витрат на утримання державного апарату чиновників в структурі видаткової частини бюджету;

3) значна частка поточних видатків у структурі видаткової частини бюджету і незначні витрати на видатки розвитку.

Оптимізація державних витрат у довгостроковій перспективі передбачає:

1) зменшення державного боргу перед Російською Федерацією за рахунок зменшення імпорту нафти і природного газу (при повній відмові від імпорту енергоносіїв Україна щорічно має можливість економити близько 14 млрд. дол. США);

2) зменшення витрат на утримання органів влади, які у загальній структурі видатків бюджету України є найвищими у світі. Аналізуючи проект державного бюджету України на 2012 р., можна визначити наступні джерела економії бюджетних ресурсів: видатки на утримання Верховної Ради України можна зменшити на 106,922 млн. грн.; видатки Державного управління справами – на 719,03 млн. грн.; видатки Міністерства інфраструктури – на 300 млн. грн. Загальна сума вивільнених фінансових ресурсів становить 1326,108 млн. грн., які можна направити на проекти, які мають пріоритетне значення для розвитку економіки України [2].

Висновки. Для удосконалення бюджетної політики і, як наслідок, гарантування економічної безпеки необхідне якісне удосконалення казначейської системи виконання бюджетів; оптимізація структури державних витрат, механізму справляння бюджетних доходів та виконання бюджетних зобов'язань; вдосконалення міжбюджетних відносин; створення ефективної системи управління державним боргом; відміна приватизації державного майна та повернення у державну власність незаконно приватизованих підприємств.

Таким чином, економічна безпека України є відображенням ефективної бюджетної політики, яка в свою чергу визначає пріоритети національної стратегії соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Бойко З. Основні напрями бюджетної політики та перспективи її розвитку / З. Бойко, С. Юрій // Економіка України. – 2010. - №39. – С. 35 – 38.

2. Жибер Т. Бюджетна політика України / Т. Жибер// Фінанси України. – 2009. - №8. – С. 5 – 8.
3. Земельні ресурси України / Матеріали заочного круглого столу «Державна земельна політика в Україні: стан і стратегія розвитку». Національна безпека і оборона. - Київ, 2009. – №3. – С. 3 – 45.
4. Макроекономічний огляд (травень 2011). Національний банк України. Генеральний економічний департамент / – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
5. Платіжний баланс і зовнішній борг України, I квартал 2011 р. / Вісник Національного банку України. – 2011. – №1. – 108 с.
6. Розподіл видатків державного бюджету України на 2012 рік. Кабінет Міністрів України / – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
7. Таблиця пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи до проекту закону про Державний бюджет України на 2012 рік /Кабінет Міністрів України / – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

УДК 631.115.8:636.4

МЕЖХОЗЯЙСТВЕННАЯ КООПЕРАЦИЯ КАК ОСНОВНОЙ ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СВИНОВОДСТВА

Уланчук В.С., д.э.н., профессор

Уманский государственный аграрный университет

Присвячено проблемі обґрунтування необхідності міжгосподарської кооперації для стійкого розвитку виробництва свинини в сільськогосподарських підприємствах. Проаналізовані передумови, що впливають на створення кооперації по виробництву свинини та розроблені критерії ефективності, які створюються в результаті реалізації проекту інтеграції.

Is devoted to the problem of substantiation of the necessity of inter-farm cooperation for the sustainable development of pork production in agricultural enterprises. The author analyzes the preconditions affecting the establishment of cooperation in the production of pork and developed criteria of efficiency, which are created as a result of realization of the project of integration.

Постановка проблемы. Свиноводство является одной из наиболее продуктивных и скороспелых отраслей животноводства. По скороспелости, плодовитости животных, выходу мяса и сала свиноводства занимает первое место среди отраслей животноводства. Современное состояние экономике Украины, в том числе и сельского хозяйства, привело к тому, что производство свинины находится в убыточном состоянии. Такой кризисной ситуации способствовало множество факторов, среди которых нерегулируемый государством рынок, усиление неэквивалентности обмена между промышленностью и сельским хозяйством, резкое сокращение инвестиций, несовершенство налоговой и кредитной систем, недостаточности стимулирования и защиты отечественного сельскохозяйственного производства, монополизм перерабатывающей промышленности и торговли, а также ряда других факторов. В настоящее время максимум усилий должно быть направлено на выведение отрасли из кризиса путем повышения эффективности производства и повыше-